

ธรรมธารา

วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (ฉบับรวมที่ 7) กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2561

สำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย

ISSN 2408-1892

การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

A Proposed Sila-Dhamma Cultivation Model for Early Childhood

อรพรรณ สุชาติกุลวิทย์

Oraphan SUCAHTKULWIT

นักวิชาการอิสระ (Independent Scholar)

ตอบรับบทความ (Received): 05 ก.ย. 2561

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted): 06 ต.ค. 2561

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised): 07 ก.ย. 2561

เผยแพร่ออนไลน์ (Available online): 15 พ.ย. 2561

การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

อรพรรณ สุชาติกุลวิทย์

บทคัดย่อ

มุมมองของสังคมไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม ด้านความดี ความชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร มีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีผลมาจากความเชื่อ คำสอนทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนสภาพแวดล้อมของสังคม ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเห็นต่างเชิงลบเรื่องศีลธรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัว ส่งผลให้เยาวชนที่ได้รับการดูแล เลี้ยงดู มีทัศนคติเชิงลบตามไปด้วย ทำให้เยาวชนมีแนวโน้มประพฤติผิดศีลธรรมมากขึ้น เช่น เกิดปัญหาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การมีทักษะทางสังคมอันไม่พึงประสงค์ การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีตามหลักศีลธรรมในระบบการศึกษา ควรเริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ได้ดี ทั้งด้านความจำ และการปฏิบัติตาม เกิดเป็นรากฐานหยั่งลึกในการเสริมสร้างกิจนิสัยที่มั่นคง ยั่งยืน บทความนี้เป็นผลจากการศึกษาค้นคว้า ตำรา หนังสือ บทความ ทฤษฎี แนวคิด เชิงการพัฒนา ปลูกฝังคุณธรรม ของนักวิชาการตะวันตกและ หลักการ วิชาการพัฒนาศีลธรรม

ให้เกิดขึ้นในบุคคลตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. เกณฑ์การตัดสินด้านศีลธรรม เริ่มมาจากตนเอง โดยการควบคุม ทางจิต การกระทำและการพิจารณา เรียกว่า มโนธรรมสัมบูรณ์ โดยแนวคิดของคานท์ (Kant) และประโยชน์นิยม มีความสอดคล้องกับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องการรักษาศีล ซึ่งมีความเป็นสากล และเหมาะสมกับการนำมาใช้พัฒนาเด็กระดับปฐมวัย

2. พัฒนาการของเด็กปฐมวัย เป็นไปพร้อมกันทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย บุคลิกภาพ จริยธรรม และสังคม

3. การส่งเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย มี 2 แนวทาง คือ 1) การใช้กิจกรรมพัฒนาทางกาย (ศีล) พัฒนาจิต (สมาธิ) พัฒนาปัญญา และ 2) การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เน้นที่อยู่อาศัยให้สะอาด เป็นระเบียบ มีความมั่นคงปลอดภัย โดยมีหลักการสำคัญคือ การเริ่มต้นที่ตัวเด็กเอง ผูกนิสัยให้เกิดความคุ้นเคยกับหลักธรรม เกิดพัฒนาการทางบุคลิกภาพและสังคม เด็กต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครอง ด้วยการให้อาหารใจ 6 ประการ คือ 1) ความรักความอบอุ่น 2) ความเข้าใจลูกตามวัย 3) การส่งเสริมด้วยคำชม มงดคำตำหนิที่รุนแรง 4) การให้ความเป็นอิสระ 5) การเสริมสร้างบรรยากาศในครอบครัวที่สงบสุขบนพื้นฐานความยุติธรรม และ 6) การอบรมดูแลอย่างถูกวิธี

สรุปได้ว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีความแตกต่างทางความเชื่อ การนับถือศาสนา และอุดมการณ์ในการดำรงชีวิตด้านศีลธรรมหรือข้อประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมของตนเองแต่จะมีเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรมในลักษณะคล้ายคลึงกัน เปรียบเสมือนการมีจุดร่วมเดียวกันบนฐานที่มาจากความหลากหลายที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : ศีลธรรม เด็กปฐมวัย พัฒนาการเด็ก

A Proposed Sila-Dhamma Cultivation Model for Early Childhood

Oraphan SUCHARTKULLAWIT

Abstract

Thai moral social perspectives on goodness, badness, rightness, wrongness, ought to and not ought to have diversity as result of faith, religious teachings, cultures, traditions, lifestyles, and the rapidly changing of social movement in the world. Negative attitudes toward the morals of adults in the family effect the juveniles on their negative behaviors. The youths tend to misbehave themselves they will have for example, social interaction problems lacking of social skills, drug addiction and having immature sexual relationship. Cultivating good morals, in the education system, should start from early childhood because of their highly memory and physical practice abilities. Then children will construct good and desireable habits. This article is a result of research from textbooks, articles, theories, and concepts about children development and morality of western scholars and Buddhist doctrine for proposed moral

counseling in early childhood. The results summarize as follows.

1. Moral Criteria should start from self-control by mental action and judgment called absolute conscience. The concepts of Kant and Utilitarianism resemble the a 'precept' morality/decipline of Buddhism. The subject of the precepts is universal. Thus, it is suitable to apply in early childhood.

2. Early childhood developments are simultaneous with 4 aspects: Physical, Personality, Ethics and social changes.

3. There are two ways to promote morality in early childhood 1) focusing on the physical (precepts), mental (meditation), and wisdom, and 2) promoting with the surrounding environment. The environment should be clean and organized in a safe and secure environment. Proactive activities make children familiar with morality and promote social and personality development. The children are closely taken care by the parents with 6 basics for the soul: 1) love and warmth, 2) understanding child development, 3) using the words to praise and avoiding severe rebuke, 4) encouraging freedom, 5) building peaceful family atmosphere and 6) Nurturing children in the right ways.

In conclusion, although human beings have different religious beliefs and principles about moral life, but they have similar moral criteria and same common poits. So, they can join and live together peacefully.

Keywords : Morality, Early Childhood, Children Development

บทนำ

ประธานกรรมการด้านสังคมและกิจการเด็ก สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (กมธ.สนช.) นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์ กล่าวถึงปัญหาหลักของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมี 2 ประการ¹ คือ 1) ปัญหายาเสพติด โดยมีเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่เข้ารับการบำบัดสามแสนคน เด็กติดยาที่อายุน้อยที่สุดคือ 11 ปี และพบว่ามีเด็กที่อายุ 7 ปี ส่งยาเสพติด 2) ปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร คือ ตั้งครรภ์เมื่ออายุต่ำกว่า 19 ปี ปีละกว่าหนึ่งแสนห้าหมื่นคน นอกจากนี้ นายสมพงษ์ จิตระดับ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและนวัตกรรมด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดเผยสถานการณ์ด้านลบที่ปรากฏในเด็กและเยาวชน 10 ด้าน² ได้แก่

1. เกิดความรุนแรงในเด็กและเยาวชนทุกระดับอายุ
2. แม่วัยใส หรือเด็กหญิงตั้งครรภ์ในวัยเรียน ประเทศไทยเป็นอันดับ 2 ของโลก
3. ยาเสพติด แทรกซึมเข้าสู่สถานศึกษา
4. เด็กวัย 2-3 ขวบ เข้าถึงอุปกรณ์ มือถือ แท็บเล็ต ก่อนวัยอันควร
5. เด็กและเยาวชนให้เวลากับโลกออนไลน์เกินสมควร (7-8 ชั่วโมงต่อวัน) ให้ความสำคัญกับเพื่อนทางออนไลน์มากกว่าเพื่อนในกิจกรรมจริง
6. เด็กและเยาวชนขาดวินัยอย่างรุนแรง
7. เด็กมีภาวะเครียด จากระบบแข่งขันทางการศึกษา
8. ร้านค้าอบายมุข เหล้า เบียร์ บุหรี่ รอบสถานศึกษา เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

1 กรุงเทพมหานคร (2561)

2 มติชน ออนไลน์ (2560)

9. เด็กยากจนเข้าสู่กระบวนการค้าทาสยุคใหม่ คือ การขายแรงงาน และการขายตัว
10. อัตราการเกิดของเด็กในประเทศไทยลดลง และคุณภาพของเด็กลดลงเช่นกัน

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาด้านศีลธรรม ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นในเด็ก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างต่อเนืองไปสู่ชีวิตความเป็นผู้ใหญ่ที่ด้อยคุณภาพ ไม่สามารถเป็นทรัพยากรที่ช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้ แต่กลับจะกลายเป็นการขยายปัญหาสืบเนื่องไปสู่สังคมทุกด้านอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพิจารณาแก้ไขปัญหานี้ ควรดำเนินการไปพร้อมๆ กัน 2 แนวทาง คือ

- 1) หาทางแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวอย่างเร่งด่วน โดยสืบสาวไปหาสาเหตุ ที่ทำให้เกิดปัญหาในแต่ละเรื่อง และพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมมาใช้ เพื่อคลี่คลายสาเหตุดังกล่าว ตามกระบวนการของหลักอริยสัจ 4 ซึ่งแน่นอนว่า สภาพปัญหาแต่ละเรื่องเกิดมาจากสาเหตุหลายๆ ประการ ที่ทับซ้อนเกี่ยวเนื่องกัน จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะแก้ไขให้สำเร็จได้โดยเร็ว
- 2) แนวทางแห่งการป้องกัน ไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในเด็ก ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้เขียนตั้งใจจะนำเสนอไว้ในบทความนี้

แนวคิดในการเสนอแนวทางการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในเด็ก และเยาวชน คือ การเริ่มดำเนินการปลูกฝังลักษณะนิสัยและพฤติกรรมให้แก่เด็กปฐมวัย (อายุ 0-6 ปี) เริ่มตั้งแต่เกิด ยังไม่ได้เผชิญกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะชักนำไปให้เกิดปัญหาได้ การจะกำหนดแนวทางในเรื่องนี้ได้

จำเป็นต้องทำการศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้ต่างๆ มาสนับสนุน เช่น แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการเด็กและเยาวชน หลักและวิธีการพัฒนาพฤติกรรม หลักการด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย สารความรู้จากการศึกษา ค้นคว้าจะนำมาวิเคราะห์และบูรณาการ สร้างขึ้นเป็น *แนวทางการส่งเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย* นอกจากนี้ มีหลักการ 3 ประการ ที่ต้องคำนึงถึงในการวิเคราะห์ขั้นพื้นฐาน คือ 1) พื้นฐานทางบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนที่เกิดมาไม่เหมือนกัน 2) พัฒนาการของเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน ซึ่งเกิดจากการเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อม 3) มุมมองด้านศีลธรรมของครอบครัว แต่ละครอบครัว แตกต่างกัน จากความเชื่อที่สืบทอดมา การนับถือศาสนา วิธีการดำเนินชีวิต และอื่นๆ

ดังนั้น สารสำคัญที่ต้องศึกษา ค้นคว้า และนำเสนอในบทความนี้มี 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม 2) พัฒนาการของเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการเข้าถึงศีลธรรม และ 3) การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

1. ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม

ความหมายของคำว่า ศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนา ในภาพรวมมีความหมายเช่นเดียวกับแนวคิด หลักการของปรัชญาตะวันตก คือหมายถึงการกระทำ หรือพฤติกรรมความประพฤติของมนุษย์ ในด้านความดีงาม เป็นที่ยอมรับในสังคม แต่วิธีการให้คำจำกัดความ และมีติการขยายคำอธิบาย แตกต่างกัน กล่าวคือ พระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ศีลธรรม” ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของ “ศีล” และ “ธรรม” หมายถึง ผู้มี “ศีล” คือ ผู้ละเว้น

จากการทำความเข้าใจ ผู้มี “ธรรม” คือ ผู้ประพฤติดี³ คำศัพท์เฉพาะนี้เมื่อเป็นภาษาอังกฤษ ควรใช้คำทับศัพท์ สะกด ว่า Sila – Dhamma แนวคิดตามปรัชญาตะวันตกใช้คำที่มีความหมายในเรื่องนี้ 2 คำ คือ Moral หมายถึง คุณธรรม⁴ เป็นคำนามแสดงการกระทำหรือข้อที่มนุษย์ควรทำ ความถูกต้องและความผิด ความดีและความเลว คุณค่าและการตัดสินใจศีลธรรม ในทัศนะของจริยศาสตร์ตะวันตกมีความสำคัญในฐานะการกระทำที่ดี ซึ่งสัมพันธ์ถึงการได้รับการยกย่อง ยอมรับ หรือการลงโทษ และ Ethic หมายถึง จริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ผู้เขียนตั้งใจใช้คำว่า “ศีลธรรม” ในบทความ เพื่อสื่อให้เกิดความชัดเจนว่าการสร้างเสริมพฤติกรรม หรือ ลักษณะนิสัยความประพฤติที่ดีงามในเด็กปฐมวัยนี้ ได้ใช้หลักการของศีลธรรมในพระพุทธศาสนา

1.1 ศีลธรรมในทัศนะของปรัชญาตะวันตก

ปรัชญาตะวันตก ให้คำจำกัดความของคุณธรรมว่า หมายถึง พฤติกรรมความประพฤติที่ดี และใช้เป็นมาตรวัดคุณค่าในหลายลักษณะ ได้แก่ พฤติกรรมที่ควร หรือไม่ควร ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ความดีและความเลว ความมีประโยชน์หรือมีโทษ มีการจัดประเภทของคุณธรรม เป็น 4 กลุ่ม คือ คุณธรรมที่เป็นหน้าที่ คุณธรรมตามจารีตประเพณี คุณธรรมจากจิตสำนึกของมนุษย์ และคุณธรรมในระดับมหาชน แจกแจงได้ดังนี้

1.1.1 คุณธรรมที่เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน

อิมมานูเอล ค้านท์นักปรัชญาชาวตะวันตก กล่าวว่า การกระทำที่ถูกคือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี คือไม่ใช่เพียงแสดงออก

3 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551:392)

4 James W. Gray (2010:8)

ตามอารมณ์ เช่น เมื่อเห็นแล้วรู้สึกสงสารถึงจะทำ แต่เจตนาดี คือแม้ความรู้สึกในใจจะตรงกันข้าม แต่เมื่อเห็นถึงความจำเป็นก็ต้องทำ เจตนาดีในที่นี้จึงประจักษ์ดังหน้า⁵ และการกระทำตามหน้าที่ต้องมีใช้การกระทำที่มุ่งตรงไปที่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งเป็นการเฉพาะ มิใช่การกระทำที่คาดหวังผลสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ⁶ สรุปว่า การกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี คือเกิดจากสำนึกในหน้าที่ เป็นการกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล เกิดจากกฎคุณธรรม⁷ มีลักษณะสากล

1.1.2 คุณธรรมตามจารีตและประเพณี

คุณธรรมตามจารีตและประเพณี หรืออาจเรียกว่า “สัมพัทธนิยม” เนื่องจากแต่ละสังคมและวัฒนธรรมมีจารีตที่แตกต่างกันไป การพิจารณาคุณธรรมประเภทนี้อยู่พื้นฐานความเป็นจริง 3 ประการ คือ

1. สังคมแต่ละสังคมหรือสังคมเดี่ยวแต่ต่างสมัยมีการยึดถือจารีตประเพณีต่างกัน จึงทำให้เขามีความเชื่อทางจริยธรรมต่างกัน
2. ความแตกต่างในข้อ 1 มีมูลเหตุมาจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน
3. คนแต่ละกลุ่ม ถือว่าวัฒนธรรมในสังคมของกลุ่มตนดีที่สุด

5 Kant, I., อ้างถึงใน วิทย์ วิศทเวทย์ (2532: 121)

6 เรื่องเดียวกัน (2532: 123)

7 เรื่องเดียวกัน (2532: 125)

สรุปคือ จาริตประเพณีเป็นเกณฑ์ตัดสินทางศีลธรรม และไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปใช้ตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง⁸

1.1.3 คุณธรรมเกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์

มนิธรรมสัมบุรณ์⁹ ตามแนวคิดนี้ “ความดี” เป็นคุณสมบัติคนละประเภทกับทางกายภาพ¹⁰ เป็นอินทรีย์พิเศษที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เรียกว่า เป็นวัตถุวิสัย มโนธรรมของมนุษย์จะอยู่ในลักษณะแฝง จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาจึงจะเป็นสภาพจริง มโนธรรมของคนซึ่งยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นสภาพจริงอาจทำให้เขาไม่เห็นความดีที่ถูกต้อง เพราะอินทรีย์ได้รับการพัฒนาไม่เท่ากัน¹¹ อินทรีย์ทางศีลธรรม ต้องได้รับการดูแลและฝึกฝน เหมือนการฝึกฝนทักษะอื่นๆ

1.1.4 คุณธรรมควรพิจารณาถึงประโยชน์ต่อมหาชน

ประโยชน์ต่อมหาชน หรือประโยชน์นิยม จอห์น สจ๊วต มิลล์เสนอหลักมหัสขของมิลล์¹² ว่า “ความถูกต้องของการกระทำ ขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความสุข ความผิดขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีกับความสุข ถ้าทำแล้วดีจริงก็เรียกว่าเป็นความดีอย่างไรก็ดี ประโยชน์ในที่นี้รวมถึงประโยชน์ตนด้วย

การจัดประเภทคุณธรรม ดังที่กล่าวมานั้น ผู้เขียนวิเคราะห์

8 Wesfermarck, E., อ้างถึงใน วิทย์ วิศทเวทย์ (2532: 74)

9 Handson, W.D., อ้างถึงใน วิทย์ วิศทเวทย์ (2532: 32)

10 เรื่องเดียวกัน (2532: 88)

11 เรื่องเดียวกัน (2532: 92)

12 Mill, J., อ้างถึงใน วิทย์ วิศทเวทย์ (2532: 100)

ว่า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) คุณธรรมที่มนุษย์ควบคุมไม่ได้ และ 2) คุณธรรมที่ควบคุมได้ คุณธรรมที่ควบคุมไม่ได้ คือ คุณธรรมตามแนวคิดสัมพัทธนิยม ส่วนคุณธรรมที่ควบคุมได้ คือ คุณธรรมที่เกิดจาก จิตเจตนาและการกระทำ รวมถึงพิจารณาการกระทำคุณธรรมประเภทนี้เป็นพื้นฐานที่ควรฝึกในเด็กและเยาวชน ด้วยวิธีการฝึกจิต การควบคุมความคิดและการกระทำ รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์

1.2 ศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

มนุษย์มีอวิชชาเป็นแรงผลักดันในการมาเกิดและการกระทำเมื่อวิชชามาก คือ ความไม่รู้มาก ก็อาจทำชั่วได้มาก การลดอวิชชา เกิดจากการเจริญสมาธิ ภาวนา เพื่อให้เกิดปัญญา และการจะมีปัญญาได้ต้องมีศีลและสมาธิที่ดี ลักษณะของความดีในทางพระพุทธศาสนา สัมพันธ์กับเป้าหมาย คือ พระนิพพาน

ศีลธรรม แปลว่า ความประพฤติที่ดี ที่ชอบ ความประพฤติดีงามมาจาก 2 คำ ด้วยกัน คือ ศีล หมายถึง เว้นชั่วหรือเว้นจากข้อห้าม ธรรม หมายถึง ประพฤติดี หรือทำตามคำแนะนำสั่งสอน ในขณะเดียวกันในทางปฏิบัติ ศีลสามารถประพฤติได้จาก 3 ช่องทางด้วยกัน คือ กาย วาจา และ ใจ¹³ มีรายละเอียดดังนี้

ความดีทางกาย ได้แก่ การไม่ทำผิดศีล 3 ข้อแรก

1. การฆ่าและเบียดเบียน ทั้งคนและสัตว์
2. การลักขโมย โจรกรรม จี้ปล้น คดโกง ปลอมแปลงเอกสาร การละเมิดลิขสิทธิ์
3. การประพฤติผิดทางเพศ

ความดีทางวาจา ได้แก่ การไม่ทำผิดศีลข้อ 4 มีรายละเอียดอยู่

4 ประการ คือ

1. การพูดเท็จ
2. การพูดส่อเสียดทำให้คนแตกกัน
3. การพูดคำหยาบ
4. การพูดเพ้อเจ้อ นินทา

ความดีทางใจ เป็นการกระทำสุจริตทางใจ มีรายละเอียดอยู่

3 ประการ คือ

1. ไม่อยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่มักได้
2. ไม่คิดพยาบาทจองเวรผู้ใด
3. พัฒนาตนให้เกิดความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับโลกและความ
เป็นไปของชีวิต

ศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา จะเกิดควบคู่ไปกับการปฏิบัติ คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้บริสุทธิ์ เพื่อเข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนจริยศาสตร์ตะวันตก จัดแบ่งคุณธรรมไปตามประเภทของสถานการณ์ที่ต่างกันออกไป โดยไม่ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในการสร้างคุณธรรม

2. การพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

การปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้สำคัญ 3 ส่วน คือ ศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัย รากฐานเพื่อการเสริมสร้างศีลธรรมให้ยั่งยืน และพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ

2.1 ศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัย

คัมภีร์ปฎิรูปมนุषย¹⁴ กล่าวถึง ความรู้เกี่ยวกับศีลธรรมที่พ่อแม่ควรศึกษาให้เข้าใจก่อนที่จะมีลูก มี 4 ข้อ คือ

1. ลูกที่ดีต้องมีคุณสมบัติอย่างไร
2. นิสัยที่ดีและเลวของลูกเกิดขึ้นมาได้อย่างไร
3. ทำอย่างไรจึงจะเพาะนิสัยที่ดีเกิดขึ้นในตัวลูกได้สำเร็จ
4. ความดีสร้างความเก่งให้แก่ลูกได้อย่างไร

2.2 รากฐานเพื่อการมีศีลธรรมอย่างยั่งยืน

ศ.พญ.นงพงา ลิ้มสุวรรณ¹⁵ กล่าวถึง “การให้อาหารใจสำหรับลูก” เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การเสริมสร้างศีลธรรมให้ยั่งยืน มี 6 เรื่อง คือ

1. ความรัก และความอบอุ่น
2. ความเข้าใจลูกตามวัย
3. คำชม และการไม่ตำหนิลูกอย่างรุนแรงหรือบ่อยๆ
4. ความเป็นอิสระตามวัยของลูก
5. บรรยากาศในครอบครัวที่สงบสุขและความยุติธรรมในครอบครัว
6. การอบรมบ่มนิสัยลูกอย่างถูกวิธี

การปลูกฝังคำสอนที่สำคัญ คือ การสอนให้ลูกมั่นใจว่า การทำดี ย่อมได้ดี การทำชั่วย่อมได้รับโทษ หรือกฎแห่งกรรม หลักการทำความดี และการส่งผลของความดีให้ได้ผลสำเร็จ ต้องเข้าใจเงื่อนไข 2 ประการ¹⁶ คือ

14 ส.ผ่องสวัสดิ์ (2549:77)

15 นงพงา (43-44)

16 ส.ผ่องสวัสดิ์ (2549:231-235)

ก. เงื่อนไขการทำให้ได้รับผลของความดีโดยพิจารณาจากตัวเราเอง

- 1) ต้องทำให้ถูกต้อง คือ ทำได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานนั้น ไม่ผิดพลาด
- 2) ต้องทำให้ถึงดี คือ พยายามทำความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อให้ผลงานออกมาดีที่สุด
- 3) ต้องทำให้พอดี คือ มีสติดี ไม่ทำจนเลยเถิด ไม่มากเกินไป ไม่น้อยไป จนเกิดความเสียหาย

ข. เงื่อนไขการทำให้ได้รับผลของความดีโดยพิจารณาจากปัจจัยภายนอก

- 1) เวลา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการให้ผลของความดี
- 2) สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อม แต่ละสังคมมีมุมมองต่อความดีไม่เหมือนกัน

2.3 พัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ

พัฒนาการเด็กที่สำคัญมี 4 ด้าน คือ ทางกายภาพ ทางจริยธรรม ทางสังคม และ ทางบุคลิกภาพ

2.3.1 การพัฒนาการทางกายภาพ

คือ ความสามารถในการควบคุมอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ความเข้าใจในเรื่องนี้จะช่วยในการสอนให้เด็กดูแลตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นฐานของศีลธรรม การพัฒนาทางกายภาพ จากการศึกษาของสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางกายภาพของเด็กอายุ 0-5 ปี¹⁷

อายุ	รายละเอียดการแสดงออกทางพฤติกรรม
แรกเกิด – 1 เดือน	อ้อม ลูบไล่สัมผัส ผัส สบตา ชวนให้นม พุดคุย ยิ้มหัวเราะกับลูก
1-4 เดือน	ให้เด็ก จับ คลาย ใช้มือเท้าอย่างอิสระ พลิกคว่ำพลิกหงาย อ้อม พาลูกคุย ชี้ชวนดูสิ่งรอบตัว ร้องเพลง กล่อมนอน
4-8 เดือน	ถีบตัวขึ้นๆ ลงๆ พลิกคว่ำ พลิกหงาย หัดโยนปาของลงพื้น เลียนเสียงพุดสูงๆ ต่ำๆ ร้องเพลงก่อนนอน
8-12 เดือน	ให้อิสระในการคลาน นั่งทรงตัวเอง เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นตบมือ โบกมือ บ้ายบาย เล่นจับปู้ด้า จ้าจี้
12-18 เดือน	พาเดิน ปล่อยให้เดินเองได้ หัดให้หยิบจับของชิ้นเล็ก เช่น หยิบอาหารเข้าปาก (ระวังสำลัก) หรือหยิบของชิ้นเล็กใส่ ขวด พุดคุย สอนให้รู้จักชื่อตัวเอง หัดหยิบจับดินสอ ชีดเขียน เล่นซ่อนแอบ
18-24 เดือน	กระโดดโลดเต้น ปีนป่าย ขึ้น-ลงบันได ลากของรื้อของ เก็บ ของ พับกระดาษระบายสี ยอมให้ขีดเขียนเลอะเทอะ พลิก รูป ระบายสีควรเล่นในที่ที่มีรูปภาพประกอบให้เด็กฟังบ่อยๆ เด็กวัยนี้ จะต่างคนต่างเล่น และจะมีสมาธิในการเล่นไม่ นานนัก
2-3 ปี	เตะบอล หัดขี่รถสามล้อ เล่นน้ำในอ่างโดยมีผู้ดูแล ตลอดเวลา เริ่มสอนให้รอคิว วัยนี้ต้องเข้าใจว่าเด็กจะยัง หิวของไม่แบ่งปัน

อายุ	รายละเอียดการแสดงออกทางพฤติกรรม
3-5 ปี	ระยะนี้มีจินตนาการสูง เริ่มรู้จักเล่นกับคนอื่น หัดให้รู้จักบทบาทผู้นำ ผู้ตาม หัดให้พูดคุยกับผู้ใหญ่ เมื่อโตขึ้นให้เล่นบทบาทสมมุติ เช่น เป็นหมอ เป็นพยาบาล เป็นครู เป็นนักบิน เป็นพ่อแม่

2.3.2 การพัฒนาการทางจริยธรรม

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคล์เบอร์ก (Stages of Moral Development) (Lawrence Kohlberg)¹⁸ ได้จัดประเภทพัฒนาทางจิตใจ เป็น 3 ระดับ โดยพัฒนาการทางจริยธรรมในวัยเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับแรก คือ ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional Morality Level) คือเด็กในช่วงอายุ 2-10 ปีในระดับนี้เด็กจะรับรู้ว่ามีสิ่งใดดีไม่ดี จากผู้มีอำนาจเหนือตนเอง เช่น พ่อแม่ ครู เด็กที่โตกว่า และมักคำนึงถึงผลที่ตามมาว่าเป็นรางวัลหรือการลงโทษ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การเชื่อฟัง และการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) 2) กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (The Instrumental Relativist Orientation) ในขั้นนี้ใช้หลักการแสวงหารางวัล และการแลกเปลี่ยน บุคคลเลือกทำตามความพอใจของตนเอง เด็กในช่วงปฐมวัยยังไม่สามารถใช้วิจารณญาณของตนเองในการตัดสินใจที่ดี ความชั่ว และยังไม่ได้รับการยอมรับของสังคม

2.3.3. การพัฒนาการทางสังคม

การพัฒนาการทางสังคม คือ ความสามารถในการสื่อสารความต้องการของตนเองต่อผู้อื่น ผ่านการพูด การแสดงออก ทฤษฎี

18 Lawrence Kohlberg, อ้างถึงใน มัณฑรา ธรรมบุศย์

พัฒนาการทางสังคมของ วีกอทสกี¹⁹ (ทฤษฎีเชอร์ปัญญา) เน้นว่า วัฒนธรรมสังคม และการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาเชอร์ปัญญา โดยแบ่ง เชอร์ปัญญาเป็น 2 ระดับ คือ

1) เชอร์ปัญญาเบื้องต้น คือ เชอร์ปัญญาตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องเรียนรู้

2) เชอร์ปัญญาขั้นสูง คือ เชอร์ปัญญาที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยใช้ภาษา วีกอทสกี ได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาเป็น 3 ขั้น สำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ใน 2 ขั้นแรก คือ

ก. ภาษาที่ใช้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เรียกว่า ภาษาสังคม (Social Speech) เป็นภาษาที่เด็กใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ในช่วงอายุ 0-3 ปี เพื่อสื่อสารความคิดความรู้สึกต่างๆ ที่ตนนั้นกำลังนึกคิด และต้องการที่จะแสดงความต้องการอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น

ข. ภาษาที่พูดกับตนเอง 3-7 ขวบ (Egocentric Speech) เป็นภาษาที่เด็กใช้พูดกับตนเองในช่วงอายุ 3-7 ปี โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อช่วยในการคิด ตัดสินใจแสดงพฤติกรรม

ค. ภาษาที่พูดในใจเฉพาะตน 7 ขวบขึ้นไป (Inner Speech)

ขั้นตอนการพัฒนาทักษะทางสังคม มี 5 ขั้นตอน คือ

1) ผู้ใหญ่เตรียมเครื่องมือ รูปแบบ คำแนะนำ และกำลังใจ

2) เด็กทำกิจกรรมภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่

19 วีกอทสกี, อ้างถึงใน มัณฑรา ธรรมบุศย์

- 3) ผู้ใหญ่ช่วยเด็กในการแบ่งบทบาทหน้าที่และงานให้มีขนาด
พอเหมาะกับเด็ก ในการทำและเข้าใจ
- 4) ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ
- 5) ผู้ใหญ่ให้คำแนะนำเมื่อเด็กต้องเข้าสู่สถานการณ์และ
การตัดสินใจใหม่ๆ

2.3.4 การพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ คือ คุณลักษณะทางกาย ทางจิตใจ และความรู้สึก
นึกคิดที่สะท้อนออกมาให้ผู้อื่นเห็น อีริก อีริกสัน (Erik Erikson)²⁰ เจ้าของ
ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ได้อธิบายการพัฒนาของเด็กปฐมวัย
ว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เด็กจะรู้สึกตื่นเต้นและแปลกใหม่
การพัฒนาของเด็กจะเป็นไปตามช่วงวัย โดยแบ่งเป็น 8 ขั้นตอน
ดังตารางที่ 2 ดังนี้

20 Erik Erikson, อ้างถึงใน ธารารัตน์ ชินูช่าง

ตารางที่ 2 พัฒนาการทางบุคลิกภาพตามแนวคิดของ อีริก อีริกสัน (Erik Erikson)

ชั้น	ช่วงวัย	พัฒนาการ	รายละเอียด
1	แรกเกิด - 2 ปี	ขั้นความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ	พัฒนาความเชื่อใจเป็นมิตรจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม การให้อาหาร การแสดงความรัก
2	2 ปี - 3 ปี	ขั้นการควบคุมตนเอง หรือสงสัยและอาย	เรียนรู้การช่วยตนเอง การควบคุมตนเอง สามารถทำงานง่ายๆ เหมาะสมกับวัย เช่น การป้อนอาหารตัวเอง การบังคับ หรือไม่ให้ทำ จะทำให้เด็กสงสัยความสามารถของตัวเอง ทำให้เกิดความย่อท้อ
3	3 ปี - 6 ปี	ขั้นการริเริ่มหรือรู้สึกผิด	เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียกสิ่งต่างๆ รอบตัวเอง เลียนแบบผู้ใหญ่ใกล้ชิด ค่านิยมของคนต่างๆ รอบๆ ตัว
4	6 ปี - 12 ปี	ขั้นการประสบความสำเร็จ ความขยันหมั่นเพียรหรือรู้สึกด้อย	เด็กได้เรียนรู้ความรูสึกมั่นใจในตนเอง ผ่านความทุ่มเท ขยันเรียนรู้ที่จะคิดถึงคนรอบข้างจากการเล่นร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
5	13 - 17 ปี	ขั้นตอนการรู้จักตนเองหรือความสับสนไม่รู้จักตนเอง	เป็นขั้นการค้นหาความเป็นตนเอง สร้างความเป็นตนเองโดยผู้ใหญ่และสังคมมีอิทธิพล

ชั้น	ช่วงวัย	พัฒนาการ	รายละเอียด
6	18 – 22 ปี	ขั้นรู้สึกโดดเดี่ยว	เป็นขั้นความรับผิดชอบ เป็นผู้ใหญ่สร้างตัว
7	22 – 40 ปี	ขั้นความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ หรือความรู้สึกเฉื่อยชา	เป็นขั้นสร้างความเป็นปึกแผ่น สืบวงศ์ตระกูล รับผิดชอบต่อหน้าที่ รับผิดชอบต่อครอบครัว ลูก
8	40 ปี เป็นต้นไป	ขั้นความมั่งคั่ง สมบูรณ์ หรือ หมดหวัง ทอดอาลัยชีวิต	เป็นช่วงวัยที่มีความภาคภูมิใจ ในความสำเร็จของชีวิต หรือ เกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สภาพที่เกิดขึ้น

3. การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย ต้องอาศัยหลักการทางศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรมร่วมกับการพิจารณาพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

3.1 การวิเคราะห์ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม

จากการศึกษาหลักการทางศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรมในหัวข้อที่ 2 พบว่า ศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนามีความแตกต่างกับในทางจริยศาสตร์ตะวันตก กล่าวคือ จริยศาสตร์ตะวันตกจะแบ่งแยกประเภทชัดเจน แต่ในพระพุทธศาสนา การประพฤติทาง

ศีลธรรมจะควบคู่ไปกับคุณธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายคือ พระนิพพาน ด้วยการทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้บริสุทธิ์ ผู้ที่ประพฤติต้องเข้าใจสัจธรรมพื้นฐาน คือ กฎไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม ศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงจะมีความเชื่อมโยง เริ่มต้นจากตัวเอง ไปสู่สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างดีงามและมีความสุข อย่างยั่งยืน ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม มีความหลากหลาย ตามอุดมคติของชีวิต รูปแบบการดำรงชีวิต จารีตประเพณีและวัฒนธรรม เมื่อมองในฐานะมนุษย์เป็นผู้กระทำ จะเห็นได้ว่า ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ ควบคุมได้ และควบคุมไม่ได้

3.1.1 ควบคุมได้ คือ ศีลธรรมที่เกิดจากภายในตัวของมนุษย์ ทั้งจากจิตของมนุษย์ เจตนาและการกระทำ รวมถึงศีลธรรมที่เกิดจากการพิจารณาประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่มีลักษณะสัมพันธ์กับความสงบสุข ความร่มเย็น ศีลธรรมเหล่านี้เกิดจากการฝึกฝนคุณภาพของจิตใจ การควบคุมความคิดและการแสดงออก นอกจากนี้ การประพฤติทางศีลธรรมในลักษณะนี้จะมีลักษณะของการเริ่มที่ตนเองก่อน (Proactive) ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความมั่นใจในตนเองเพราะได้เป็นผู้เลือกในการกระทำ

3.1.2 ควบคุมไม่ได้ คือ ศีลธรรมที่เกิดจากจารีตประเพณี การประพฤติที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่าตอบสนองของความต้องการทางสังคม (Reactive)

แม้ว่า ศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางศีลธรรม จะมีทั้งลักษณะที่ควบคุมได้และไม่ได้ แต่ในเด็กปฐมวัย หน่วยของสังคมที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ครอบครัว ซึ่งอยู่ในระดับที่ควบคุมได้

3.2 การวิเคราะห์พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

จากการวิเคราะห์พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเพื่อบรรลุเป้าหมายทางศีลธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า เด็กที่ดีต้องมีลักษณะรับผิดชอบต่อความดี โดยเริ่มที่ตนเองก่อน โดยรักษาและฝึกฝนอินทรีย์ทางศีลธรรมของตนเองให้สมบูรณ์ แข็งแรง ผ่านการควบคุม กาย วาจา ใจ รวมถึงพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์พิจารณาถึงผลดีผลเสียของการกระทำ เพื่อดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท การสร้างเสริมให้พัฒนาการทางศีลธรรมเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยความรักและความอบอุ่น ความเข้าใจลูกตามวัย เสริมคำชม งดคำตำหนิที่รุนแรง ความเป็นอิสระ บรรยากาศในครอบครัวที่สงบสุขและยุติธรรม และการอบรมอย่างถูกวิธี

นอกจากนี้จากการศึกษาพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน พบว่า

- 1) เด็กปฐมวัยเริ่มพัฒนาการทางร่างกายอย่างรวดเร็วจากการสบตา หัวเราะ จนสามารถควบคุมร่างกายตนเองได้เป็นอย่างดี
- 2) พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กปฐมวัย เป็นระดับก่อนกฎเกณฑ์ทางสังคม จะรับรู้สิ่งใดว่าดีไม่ดีจากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น พ่อแม่ ครู เด็กที่โตกว่า ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง โดยพิจารณาการเชื่อฟังและการถูกลงโทษ และกฎเกณฑ์ที่เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ของตน เช่น ของรางวัล และกิจกรรมที่ตนพึงพอใจ
- 3) พัฒนาการทางสังคม เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้การอบรม เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ภาษา 2 ประเภท คือ ภาษาสังคม (Social Speech) ในวัย 0-3 ปี ภาษาที่ใช้สื่อสารความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น เช่น หิว โกรธ เจ็บ และภาษาที่พูดกับตนเอง (Egocentric Speech) ในวัย 3-7 ปี เป็นภาษาที่ใช้เพื่อช่วยในการคิด ในการตัดสินใจ เพื่อแสดงพฤติกรรม โดยมีผู้ใหญ่คอยดูแลให้คำแนะนำ

- 4) พัฒนาการเรื่องบุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกาย ทางจิตใจ และความรู้สึกที่เด็กปฐมวัยสะท้อนออกมา มี 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ ขั้นการควบคุมตนเองหรือส่งสัย และ ขั้นการริเริ่มหรือรู้สึกผิด

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในชีวิตช่วงหนึ่ง

3.3 การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาในประเด็นเรื่องศีลธรรมและเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย ทำการสังเคราะห์การสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัยได้เป็น 2 แนวทาง คือ การสร้างเสริมด้วยกิจกรรม และการสร้างเสริมด้วยสิ่งแวดล้อม

3.3.1 การสร้างเสริมด้วยการทำกิจกรรม ผู้ใหญ่สามารถสร้างเสริมเด็กให้มีศีลธรรมด้วยการจัดสรรกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย โดยเน้นให้เด็กเรียนรู้การรับผิดชอบ ควบคุม และฝึกฝนตนเอง โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 3 ส่วน คือ กิจกรรมทางกาย (ศีล) กิจกรรมฝึกจิต (สมาธิ) และ กิจกรรมทางปัญญา เสนอได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กิจกรรมการสร้างเสริมศีลธรรมในเด็กปฐมวัย

ช่วงอายุ	ทางกาย (ศีล)	ทางจิต (สมาธิ)	ปัญญา
12-18 เดือน	- เริ่มสอนให้รู้จักขอโทษและขอขอบคุณและสวัสดิ์		- รู้จักชื่อตัวเอง - เริ่มรู้จักเรียนรู้การสื่อสารความรู้สึกของตนเอง (0-3 ปี) เช่น โกรธ เจ็บ ไม่พอใจ พอใจ
18-24 เดือน	- การเก็บของเล่น การเก็บที่นอน - การดูแลร่างกายตนเอง - การทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้ง	- เล่นเกมส เพื่อสนับสนุนสมาธิ - เปิดเพลงเบาๆ เพื่อส่งเสริมสมาธิ - ให้ความรัก ความอบอุ่น เป็นช่วงที่เด็กพัฒนาความเข้าใจ	- อ่านหนังสือให้ฟัง - นำกิจกรรมพร้อมกับการพูดประกอบ เพราะจะเป็นภาษาที่ช่วยให้เด็กใช้สำหรับการสื่อสารกับตนเอง ช่วยในการคิดของตนเอง
2-3 ขวบ	- รอคิว - ป้อนอาหารตนเอง - ใส่เสื้อผ้า หรือเตรียมของถือของ	- เป็นช่วงที่เด็กเรียนรู้การช่วยตนเอง - เด็กสงสัยความสามารถของตนเอง จึงพยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง	- อ่านหนังสือให้ฟัง - นำกิจกรรมพร้อมกับการพูดประกอบ

ช่วงอายุ	ทางกาย (ศีล)	ทางจิต (สมาธิ)	ปัญญา
3-5 ขวบ	- เริ่มสอนการแบ่งบัน - เริ่มสอนเรื่องการจับดีผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน - เริ่มสร้างธรรมเนียมประจำวันภายในบ้านเพื่อสนับสนุนการแสดงออกเพื่อระลึกถึงความดี เช่น การกราบเท้าพ่อแม่ (อาจปรับตามวัฒนธรรม)	- เรียนรู้ค่านิยมของสิ่งรอบๆ ตัว ว่าสิ่งใดถูกหรือผิด - มีความกระตือรือร้น	- เริ่มสังเคราะห์รูปแบบภาษาของตนเอง ซึ่งอาจจะยังไม่มีความหมายแต่เป็นภาษาในจินตนาการของตนเอง
5-6 ขวบ	- ล้างแก้ว และล้างจานของตนเอง - ทำงานบ้านง่ายๆ	- ฝึกนั่งสมาธิสั้นประมาณ 10-15 นาที พร้อมผู้ปกครอง	- เล่นกิจกรรมในบทบาทสมมุติเพื่อการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า เด็กแต่ละคนอาจมีพัฒนาการไม่เท่ากัน จึงสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ผู้ปกครองควรติดตามและสนับสนุนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้พัฒนาการเป็นไปด้วยดีบนทางสายกลาง ทั้งนี้เพราะการพัฒนาที่ขาดความเข้าใจหรือตึงเกินไปจะทำให้เด็กสะสมความเครียด และเกิดความสงสัยในวินิจฉัยของผู้ปกครอง ซึ่งจะทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะไม่เชื่อฟัง หรือก้าวร้าวในอนาคต หรือการสร้างเสริมที่ย่อนเกินไประยะจะทำให้ขาดพัฒนาการทางศีลธรรม และจะนำมาสู่ปัญหาเช่นกัน

3.3.2 การสร้างเสริมด้วยสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการสร้างเสริมศีลธรรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล และสิ่งแวดล้อมด้านสถานที่

ก. สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ทุกอย่างจากคนใกล้ชิด และเนื่องจากความเป็นเด็ก คนที่โตกว่ารอบตัวจึงเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่า และเด็กจะเรียนรู้ว่าสิ่งใดดีไม่ดี จากบุคคลรอบตัว ผู้ปกครองควรให้กำลังใจ โดยการดูแลค้ำชูถึงอาหารใจ 6 ประการ ที่นำเสนอโดย ศ.พญ.นงพงา ลิมสุวรรณ ได้แก่ ความรักและความอบอุ่น ความเข้าใจลูกตามวัย เสริมคำชมและงดคำตำหนิที่รุนแรง ความเป็นอิสระ บรรยายภาศในครอบครัวที่สงบสุขและยุติธรรม และการอบรมที่ถูกต้อง

ข. สิ่งแวดล้อมด้านสถานที่ สถานที่ที่ใช้งานประจำวันจะเป็นแหล่งบ่มเพาะอุปนิสัย กิจกรรมประจำวันของเด็กปฐมวัย เช่น สถานที่นอน พื้นที่ในการรับประทานอาหาร พื้นที่ในการทำกิจกรรมกับครอบครัว และห้องน้ำ สถานที่เหล่านี้ ควรมีความสะอาด เป็นระเบียบ เพื่อให้ลูกสุขอนามัย และสร้างสุขภาวะทางจิตที่ดี

บทสรุป

การเปรียบเทียบคุณธรรมในทัศนะปรัชญาตะวันตกกับศีลธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า คุณธรรมตามปรัชญาตะวันตกที่มีเกณฑ์ตัดสินจากภายใน คือ จิต การกระทำ และการวิเคราะห์ประโยชน์ หรือคุณธรรมที่เกิดจากแนวคิด มโนธรรมสัมบูรณ์ แนวคิดของคานท์ (Kant)

และประโยชน์นิยม เป็นคุณธรรมที่ควบคุมได้เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนสามารถมีการเรียนรู้ เข้าใจเกณฑ์การตัดสิน และนำมาประพฤติปฏิบัติ ซึ่งคุณธรรมประเภทนี้ มีลักษณะคล้ายศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เน้นการควบคุม กาย วาจา ใจ หรือศีล เพื่อทำให้เกิด ปัญญา หรือความสามารถในการตัดสิน อย่างไรก็ดี ศีลธรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนา มาควบคู่กับการปฏิบัติ ผู้ประพฤติธรรมต้องเข้าใจหลักธรรมต่างๆ เช่น ปฏิจจสมุปบาท มรรคมีองค์ 8 อริยสัจ 4 เป็นต้น ศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการประพฤติดี เพื่อบรรลุเป้าหมายในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

ศีลธรรมที่ควบคุมได้หรือศีลธรรมที่เกิดจากการเริ่มที่ตนเองก่อน เป็นศีลธรรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมในเด็กปฐมวัย สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกๆ ความเชื่อ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ ส่วนคุณธรรมและเกณฑ์การตัดสินทางคุณธรรมที่เกิดจากปัจจัยภายนอกในรูปแบบของจารีตประเพณี เป็นคุณธรรมที่ควบคุมไม่ได้ การประพฤติปฏิบัติเป็นไปเพื่อการตอบสนองกรอบทางสังคมซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้ อย่างไรก็ดี เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้เฉพาะในวัฒนธรรมของตน แล้วจึงเรียนรู้การมีอยู่ของวัฒนธรรมอื่นเมื่อเจริญเติบโตขึ้น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และควรใส่ใจในรายละเอียด โดยให้สอดคล้องกับพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน รูปแบบกิจกรรมที่ดีต้องไม่ตึงไปไม่หย่อนไป จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง ครู หรือสังคมไปในทิศทางที่ดี เนื่องจากหากกิจกรรมตึงไป จนเด็กเข้าสู่สภาวะเครียดเป็นประจำ จะทำให้เด็กไม่มั่นใจในจิตใจของผู้ปกครองในระยะยาว ทำให้เกิดการต่อต้านเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ส่วนกิจกรรมที่หย่อนไปก็จะทำให้เด็กมีศักยภาพรวมถึงความสามารถในการประพฤติที่เหมาะสมต่ำ ซึ่งก็จะทำให้เกิดปัญหาในอนาคตได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

กรุงเทพธุรกิจ

- 2561 **เผยเด็กติดยาฟ่ง 3 แสนคน-ท้องก่อนวัยปีละ 1.5 แสน.**
ค้นเมื่อ 9 กันยายน 2561 <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/788466>

ธารวรัตน์ ชัญช้าง

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson).
ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 <https://sites.google.com/site/thvsdiphathnakardekpthmway/thvsdi-thi-keiywkhxng-kab-phathnakar-dek-pthmway/thvsdi-phathnakar-thang-bukhlikphaph-khx-ngxi-rikh-san-erikson>

นางพางา ลิ้มสุวรรณ. ศ.พญ.

- 2558 **เลี้ยงลูกถูกวิธี ชีวิตเป็นสุข.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

- 2551 **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 11

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), ศ.ดร

- 2559 **จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา.** พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภัทธิดา แรงทน

- 2560 รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. Ph.D. diss., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มติชนออนไลน์

- 2560 เด็กไทยวันนี้ นักวิชาการจุฬา แจกสถานการณ์เด็กไทยมีปัจจัยเสี่ยง 10 ด้าน ไทยมีปัจจัยเสี่ยง 10 ด้าน 'ความรุนแรง-แม่วัยใส-ยาเสพติด'. ค้นเมื่อ 9 กันยายน
- 2561 https://www.matichon.co.th/education/news_418603

มณฑรา ธรรมบุศย์.รศ.

- 2561 ทฤษฎีการเรียนรู้ของวิกิอทสกี. ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม <https://sites.google.com/site/psychologybkf1/home/citwithya-phathnakar/thvsdi-kar-reiyn-rukhxng-wi-kx-th-ski>
- ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก. ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561. <https://sites.google.com/site/psychologybkf1/home/citwithya-phathnakar/thvsdi-phathnakar-thang-criythrrm-khxng-khol-beirk>

วิทย์ วิศทเวทย์. ศ.ดร.

- 2532 จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์.

ส.ผ่องสวัสดิ์.

- 2549 **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวอบอุ่น.** พิมพ์ครั้งที่ 2
ปทุมธานี: ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

DOU

- 2548 **GB101 ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา.**
ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

James W. Gray.

- 2010 **A Free Introduction to Moral Philosophy.** Accessed
November, 2018. <https://ethicalrealism.wordpress.com/>

